Bijlage HAVO

2009

tijdvak 2

geschiedenis (pilot)

Bronnenboekje

947-1021-f-HA-2-b

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 1
De geschiedschrijver Cassius Dio (ca 150-235) schrijft tussen 201-210 zijn "Romeinse Geschiedenis". Over het jaar 61 schrijft hij

Terwijl dit (…) in Rome gebeurde, voltrok zich een vreselijke ramp in Brittannië (het huidige Engeland en Wales). Twee steden werden geplunderd, tachtigduizend Romeinen en bondgenoten kwamen om en het eiland ging verloren voor Rome. En het ergste was dat deze nederlaag aan de Romeinen werd toegebracht door een vrouw. Daarvoor schaamden zij zich vreselijk. (…)
De persoon die de belangrijkste oorzaak was van het opstoken van de bewoners en van het overreden om tegen de Romeinen te vechten, (…) was Boudica, een Britse vrouw van koninklijke familie (…).

De Romeinen stuurden hierna een nieuw leger naar Brittannië, waarna de strijd weer oplaait.

Boudica reed zelf op een gevechtswagen aan het hoofd van een troepenmacht van ongeveer 230.000 man en zij wees de anderen hun plaats aan. Paulinus (de Romeinse legeraanvoerder) kon zijn linie niet in de hele lengte tegenover die van haar opstellen, zelfs niet als hij de rij maar één man diep maakte, zoveel minder waren zij in aantal. (…)
Toen gaf hij het sein voor de aanval. Daarop trokken de legers op elkaar af, de barbaren met veel geschreeuw en dreigende strijdliederen, de Romeinen stil en in slagorde tot zij op speerworp afstand van de vijand waren. Op dat moment stormden de Romeinen op een teken op volle kracht naar voren, terwijl de vijand nog stapvoets vooruitliep. Bij de botsing braken zij met gemak door de vijandelijke linies, maar omdat zij omringd waren door grote aantallen vijanden, moesten zij aan alle kanten tegelijk vechten. (…)
Omdat beide partijen even strijdlustig en moedig waren, duurde de strijd voort. Maar uiteindelijk, laat op de dag, wonnen de Romeinen. (…)
Intussen werd Boudica ziek en stierf. De Britten werden in diepe rouw gedompeld en gaven haar een kostbare begrafenis. Zij voelden zich nu eindelijk werkelijk verslagen en keerden terug naar hun huizen. Tot zover de toestand in Brittannië.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 2

Beeld van koningin Boudica en haar dochters uit 1902. Het beeld wordt gemaakt tijdens de regeerperiode van Koningin Victoria (1819-1901). Koningin Victoria zorgt ervoor dat Boudica weer in de belangstelling komt. Dit standbeeld wordt gemaakt in opdracht van haar echtgenoot prins Albert. Het wordt aangeboden aan de stad Londen

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 3

Op deze Engelse tekening uit omstreeks 1150 wordt de koning van Engeland, Hendrik I (1100 -1135), afgebeeld terwijl hij droomt over zijn onderdanen

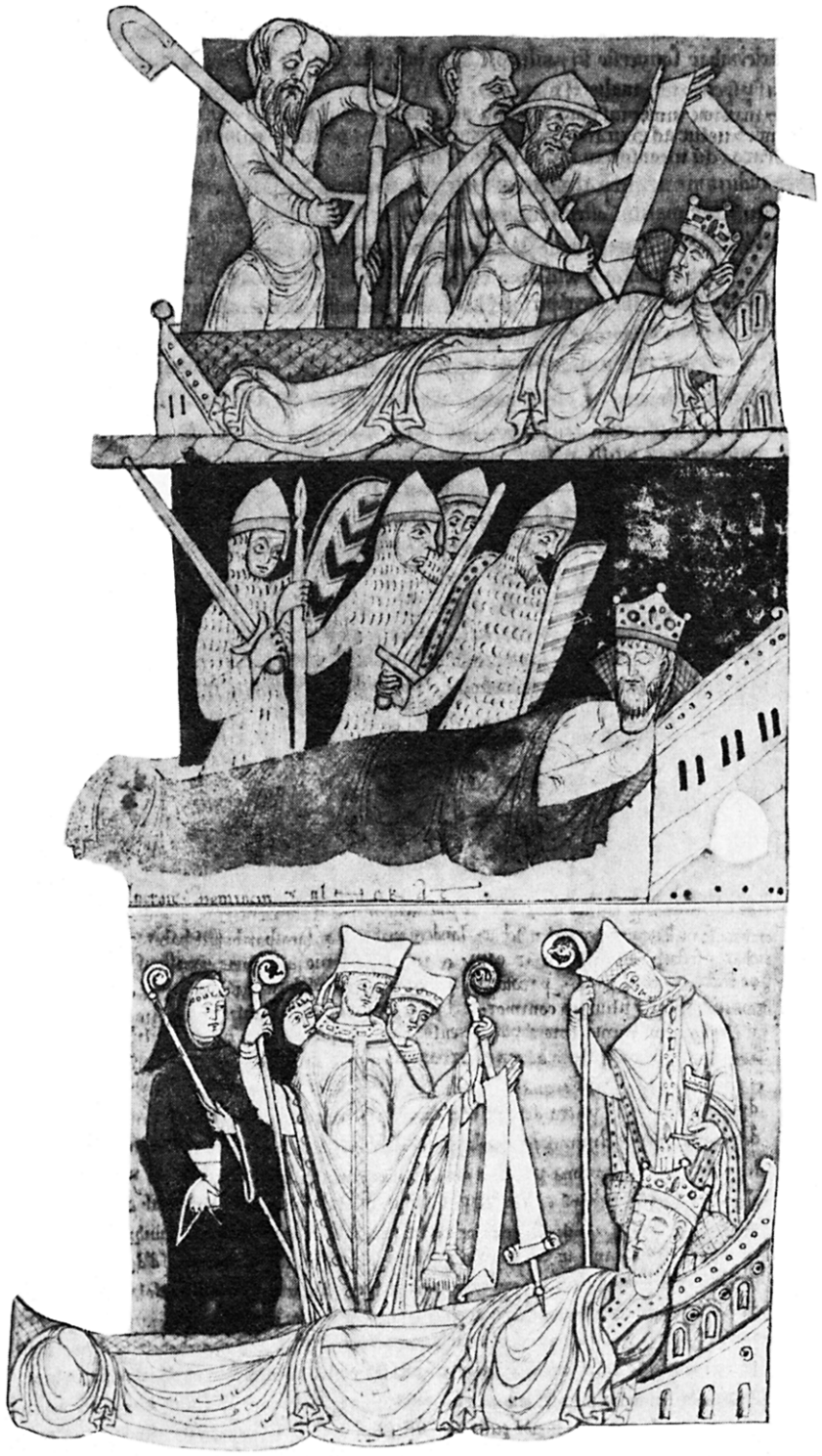

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 4

Kaart van de stad Groningen voor het uitbreken van de Tachtigjarige Oorlog, gemaakt omstreeks 1560 door de cartograaf Jacob van Deventer

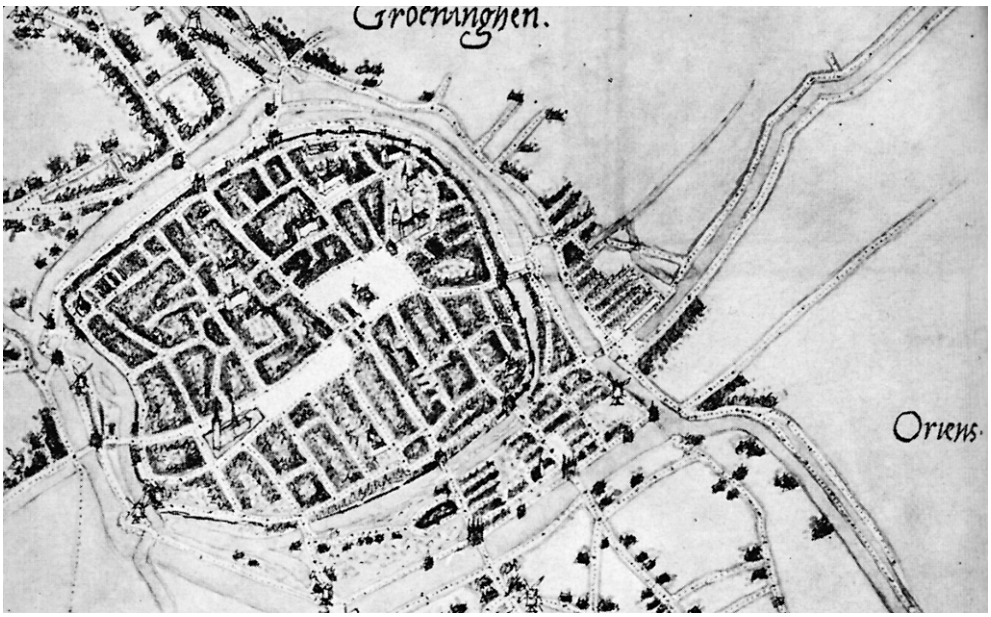

bron 5

Kaart van de stad Groningen na afloop van de Tachtigjarige Oorlog, uitgegeven in 1649 door de cartograaf Joan Blaeu

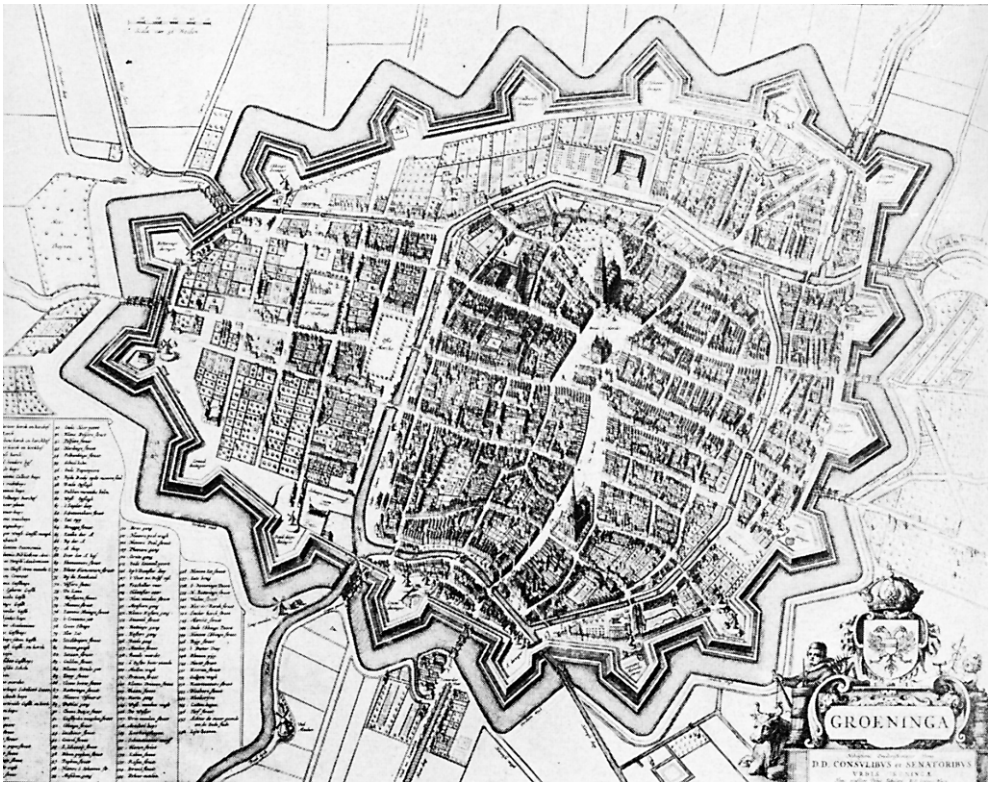

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 6
De Nederlandse rechtsgeleerde Viglius van Aytta is een van de hoogste ambtenaren in dienst van de landvoogdes van de Nederlanden. Hij is aangesteld door koning Karel V en Filips II handhaaft hem in zijn functies. In 1566, tijdens de aanloop tot de Nederlandse Opstand schrijft hij

De stad Ieper verkeert in grote onrust door de omvangrijke groepen die, zo zwaar bewapend alsof zij ten oorlog trekken, bij duizenden naar de openluchtbijeenkomsten [1]) gaan. Er moet gevreesd worden dat de kloosters en de geestelijkheid de eerste klap te verduren krijgen. En dat het vuur, eenmaal aangestoken, zich snel zal verspreiden. En dat, gezien het feit dat de handel door deze onlusten sterk te lijden heeft, een deel van het gewone volk – door honger gedwongen – zich zal aansluiten in afwachting van een gelegenheid een gedeelte van het bezit van de rijken in te pikken.

noot 1 Viglius bedoelt de hagepreken, verboden godsdienstige bijeenkomsten van protestanten buiten de stad.

Moderne tijd

bron 7
De journalist Henry Morton Stanley (1841-1904) is bekend door zijn ontdekkingsreizen door Centraal Afrika. Tijdens een reis in 1874-1878 in opdracht van twee Amerikaanse kranten schrijft hij over Afrika

Die poort geeft toegang tot veertig miljoen naakte mensen en de katoenspinners van Manchester staan klaar om ze te kleden. In de ijzergieterijen van Birmingham hangt de rode gloed van het metaal dat weldra voor hen zal worden verwerkt tot ijzerwaren in elke gewenste vorm, of tot sierraden voor hun zwarte borst, en de dienaren van Christus branden van ijver om hen, arme dwalende heidenen, te voegen bij de kudden der gelovigen.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 8

Op 24 september 1838 houden de Chartisten, een Engelse beweging voor algemeen kiesrecht, een massabijeenkomst in de buurt van Manchester. Eén van hun leiders, Joseph Rayner Stephens, houdt een toespraak. Het tijdschrift van de Chartisten schrijft daarover

Het grondbeginsel (…) waarvoor de spreker het woord voert, is het beginsel dat het recht erkent van iedere man om zijn huis te hebben en zijn vrouw en kinderen, met dezelfde zekerheid als elke andere man. Het vraagstuk van het algemeen kiesrecht is, als het er op aan komt, een mes en vork kwestie; het vraagstuk is een brood en kaas kwestie (…). Als iemand de spreker vraagt wat hij onder algemeen kiesrecht verstaat, dan zal hij antwoorden: dat iedere man in het land het recht heeft om een goede jas om zijn lijf te hebben, een comfortabel onderkomen als onderdak voor zichzelf en zijn familie, een goede maaltijd op tafel en niet meer werk dan nodig is om er gezond bij te blijven en zoveel loon voor dat werk dat het ruimschoots genoeg is en hem in staat stelt om alle zegeningen van het leven te genieten die een redelijk mens kan wensen. (Stormachtige toejuichingen).

bron 9

Foto van soldaten uit Brits-Indië tijdens de Eerste Wereldoorlog in Noord-Frankrijk bij de Somme, juli 1916

Toelichting
India (Brits-Indië) is in 1916 een kolonie van Groot-Brittannië.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 10

De voorpagina van het weekblad AIZ met een fotocollage van John Heartfield uit 1934, een jaar nadat de nationaalsocialisten in Duitsland aan de macht zijn gekomen

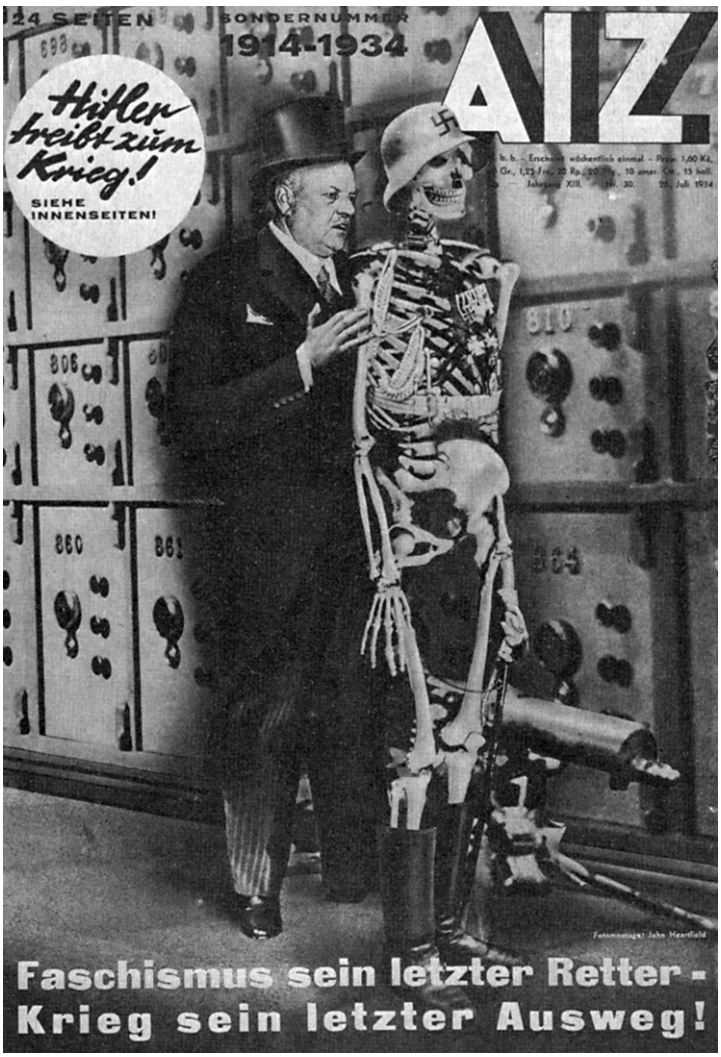

Vertaling
24 bladzijden Speciaal nummer 1914-1934 AIZ (Arbeiter Illustrierte Zeitung)
Hitler stuurt aan op oorlog! Zie binnenkant.
Fascisme zijn laatste redder;
Oorlog zijn laatste uitweg!

Toelichting
- op de achtergrond staan brandkasten
- de man met de hoge hoed is een kapitalist
- naast het geraamte staat een machinegeweer

De Arbeiter Illustrierte Zeitung verschijnt van 1921-1933 in Duitsland en van 1933 tot 1938 in Praag.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 11
Tijdens de Duitse bezetting, op 25 februari 1941, breken er in Amsterdam en andere steden stakingen uit als protest tegen de jodenvervolging. De Amsterdamse inspecteur van politie Douwe Bakker schrijft hierover in zijn dagboek

Dinsdag 25 februari 1941
Hier en daar is door de Duitse politie opgetreden en op oproerkraaiers geschoten waardoor een aantal van hen gewond werd. Bij de Fokkerfabrieken, de dokken en bij scheepsbouwbedrijven legde het personeel het werk ook neer. De ponten over het IJ voeren niet meer. Voor de bakkerswinkels vormden zich rijen kopers van brood die op het gerucht dat er morgen geen brood zal zijn, alvast een voorraad wilden inslaan. Later werd bekend gemaakt dat niemand na 19.30 uur op straat mocht en dat er geschoten zou worden op hen die op de eerste aanzegging niet onmiddellijk zouden stilstaan. 's Avonds ga ik in avonddienst en als ik naar huis ga, om half negen, is het ook erg uitgestorven. Hier en daar kom ik echter nog wel mensen tegen. Het zal mij benieuwen waar dat op uitdraait en of ze de brutaliteit zullen hebben om door te staken.

Woensdag 26 februari 1941
Van de nationaalsocialistische journalist Jansen vernam ik dat de Duitsers veel rijke joden wegvoeren uit de omgeving van de Beethovenstraat. Dat werd ook wel eens tijd. Volgens hem zijn er in de loop van de dag minstens zeven personen gedood en bijna zestig min of meer ernstig gewond.

Donderdag 27 februari 1941
Vandaag is het werk, voor zover bekend, overal weer hervat. Voor negen doden en waarschijnlijk wel meer, en 60 gewonden zetten de democratenvrienden een nutteloze rel op. Op straat overal rust. Er wordt nog wel gepatrouilleerd.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 12

Een foto van een wasserette in Berlijn, jaren vijftig van de twintigste eeuw

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.